

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS
Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 26

Reedel, 7. juulil 1922

2. aastakäik

Sisu: „Scheel ja Ko.“ wõi kuidas riik 300.000.000 margast ilma jäi. — Kuidas riigi rahaga ümber käiakse. — Meie lennuväest. — Kas lõbusõit wõi ametlik komandeerimine? — Tõde Wormsi saare maajagamise üle. — Wastus isand Paulile ja tema eestkostjale. — „Optandid“. — Homuli jant. — Kõrgematele sõjawäelastele tasuandmisest. — Ara usu hundi juttu! — Kuidas hoolitseb walitsus meie wabaduse eest langenud Soome sõdurite Ühishaua eest Helsingis. — Kas hale saamatus wõi midagi muud? — Kroonika. — Kirjad toimetusele. — Kirjawastused.

„SCHEEL JA Ko.“

wõi kuidas riik 300.000.000 (kolmsada miljoni) margast ilma jäi!!!

Käesolewa aasta maikuul sai meie rahaministeeriumi poolt hra Simeljewile, kui rahaasjanduses wilunud ametnikule ülesandeks tehtud Scheeli pangas rewideerimist toimetada, iseäralist rõhku kirjawahetuse peale pannes.

Kuid see hea kawatus jäi teostamata, sest hra Scheel, kartes, et rewideerimisega palju musta ilmsiks tuleb, tõttas hra S. kohta igasuguseid teateid laiali laotama, teda süüdistades mingisugustes „kuritegudes“ jne.

Waatamata kahe kirja peale, kus hra S. pangaomanik Scheeli käest kategooriliselt nõudis, Scheeli käes olewaid andmeid S. kuriteguse kohta kohtupalati prokuröörile saata, ei leidnud pangaomanik tarwilikuks wastatagi.

Hra S. oli sunnitud ise kohtupalati prokurööri poole pöörama, et tema kohta käiwad andmed saaks Scheeli käest wälja nõutatud, — kas seda tehti wõi ei, on meile seni teadmata.

Kõige selle tagajärjeks oli see, et Scheeli panga operatsioonid rewideerimata jäid, mille tagajärjel, nagu hra S. kinnitab, riik 300.000.000 margast ilma jäi.

Üks on kindel, et wastawad wõimud aja-wiitmata ennast asjasse segama peawad, et peasta weel mis peasta wõib.

Meie omalt poolt arwame, et see kõmuline asi kohtu kompetentsi kuulub, sest kui hra Simeljewi tõendusd waled on, siis langeb ta ise wastutusele, kui aga õiged, keda siis peab wastutusele wõetud saama?

Allpool awaldame hra Simeljewi kirja pangaomanik hra Scheelile.

Hra G. Scheel, pangaomanikule
Scheel ja Ko.

W. a. hra

Tähitud kirjadega 13. ja 20. juunist s. a. palusin mina Teid wastust anda tegude üle, mis Teie korralikkusest kaugeltki ei kõnele ja mis awalduks ennast selles, et Teie tahtsite mulle, maksku mis maksab, takistusi teha Teie panga tegewuse walgustamise asjus ja selleks igasugu alatuid abinõusid tarwitusele wõtsite: 1) laotasite minu üle täitsa wale teateid laiali ja 2) ähwardasite teatada prokurööri wõimudele kõik minu kohta panga poolt kogutud materjaali, mida aga, waatamata minu kahe kirjaliku nõudmise peale seni teinud ei ole.

Annan Teile kolm päewa wastuseks.

M. Simeljew.

— 00 —

KUIDAS RIIGI RAHAGA ÜMBERKAIKSE.

Hiljuti tuli arutamise alla wäeosade ruumide ja sõjawäe asutuste walgustamise asi. — Kujunes nii wälja, et riigi walgustuse peale waadatakse nii nagu mere wee peale ja teda tarwitatakse ilma mingisuguse põhjusega mitu korda rohkem, kui tegelikult tarwis läheb. On küll ruumide walgustamiseks teatawad normid antud, kuid keegi nendest normidest kinni ei pea. —

Põletakse niipalju kui kellegi süda soowib, ja halwemal korral põlewad lambid öö ja päewad läbi, ilma et selleks tarwidus oleks. Selles mõttes on mõnes asutuses

weel tänapäewani suure Weneriigi waim walitsemas, kus kroonu waranduse ehk raha kohta tähendati: „kroonu oma — ega temast kahju ei ole“.

Meie wäikese wabariigi kodanikud peaksid aga aru saama, et see kulu, mis suures riigis võimalik, — meie mitte wastuwõetaw ei ole.

Elektri walgustus, mis pealt waadates õige odaw närb olewat, suurtes asutustes aga mitukümmend tuhat marka kuus maksma läheb, sest ilma maksuta ei anta ka kroonule midagi. Meie häbiks peame aga illema, et niisugune riigi raha raiskamine on isearanis maksew meie riigi suuremas asutuses, kes aga igatpidi teistele eeskujuks peaks olema.

Seda wõib üksinda sellega seletada, et seal endised Wene Põhja-Lääne armeelased ja muulased tegutsemas on, kellelede tänapäewani meie Eesti riik ajutine „pelgupaik“ on, kuni Wenemaa olude paranemiseni. — Kõhjus on meil niisuguseid herrasid kaunis palju ja mis weel häbistawamaks, niisuguseid herrasid on olemas meie noorsoo kaswatajate ja tulewaste eriteadlaste õpetajate hulgas.

Meie wäikeses Eestis on üks sõjatehnika pool olemas. Selle kooli ruumide walgustamiseks on isearanis õhtralt walgustust elektri lampides määratud. Kuid selle kooli suur herra ei ole sellega weel sugugi rahuldatud ja on seda oma korraldusel wiis korda suurendada lasknud, nii et igas nurgas, kuhu keegi heameelega minna ei taha, elektri walgustus on.

Selle lõbu eest tuleb aga Tallinna linna-walitusel üle 40.000 marga ühe suwekuu eest maksta, kus lambid 4 tundi põlenud. Arwaku nüüd igauks, mis lähewad siis pikad talwe ööd maksma! Kuid sellega ei olda weel rahul. — Palutakse walgustust anda — pühkemekastide, tallide, waraaitade ja muude samasuguste kohtade peale. Kurjad keeled teawad kõnelda, et see herra kawatseb sügiseks pika igawa tee peale, Tallinnast kuni koolini, iga wiiekümne sammu peale elektri walgustust ühes paana, et õhtuti teatrist lõbusam oleks kodu sõita. K.

MEIE LENNUWÄEST.

Meie lennuwägi on üsna palju materjaali kõneaineks pakkunud („Päewaleht“ nr. 29 ja nr. 132 s. a.; „Tulewik“ nr. 12 ja 13; „Walwe“ nr. 42 ja 16 j. n. e.); ilma et

isikud, kellede wastu süüdistused sihitud, ühegi ettetoodud süüdistuse peale mingit rahuldawat wastust oleks annud. Kuidas herrad lennuwäe juhid oma pattude paljastuste peale reageerinud, selleks ainult paanäitust:

„Päewalehes“ nr. 29 lennuwäe kohta ilmunud kirjatükis oli muuseas öeldud: „...Lennuwäe staat seisab koos spetsialistidest, väljaarwatud riwitu komando. Lennuwäe ülem peaks olema sõjawäe lendur. Kuid hoopis wastandid paistawad meie silma tegelikus lennuwäe elus. Ülem ei ole õieti lendur, sest nagu teada, ei ole tema teoreetilist eksami ära teinud ja üksi ühesüsteemilise aparadi peal wäljalendamine ei tähenda weel, et õpilasel õigus oleks olnud lenduri kutset omandada...“

Lennuwäe ülem herra Steinberg, kelle kohta ülemaltoodud sõnad käisid, jättis aga igasuguse wastuse wõlgu. Selle asemel ilmus „Päewalehes“ nr. 38. lennuwäe õhwtseride kogu poolt „õiendus“, kus öeldud: „eksamid ei ole tähtsad!“ — „Lendur on igauks, kes lendab“ j. n. e., ilma, et poole sõnagagi ümberlükatud oleks ettetoodud fakti, et kapten Steinberg, oles Lennuwäe ülemaks, 1921. aasta suwel omate seadusewastaselt sõjawäe lenduri kutse omandas.

„Walwes“ nr. 16 ilmunud kirjatükis tähendasime muuseas:

„Läinud aasta suwel assigneeriti uute aeroplaanide ostmiseks sõjawäele kaheksa miljoni marka ning saadeti selleks otstarbeks Saksamaale komisjon, koosseisus: lennuroodu ülem kapten Steinberg, lendurid — wan.-leitn. Bergstresser ja leitn. Haas, ning riigikontrolli esitaja hra Roose. See komisjon ostis kaheksa aeroplaani, mis aga, nagu kohe peale kohalejõudmist selgus, niisõrd wanad olid, et neid sugugi lendamiseks tarwitada ei wõrdu: aeroplaanide kerde toed olid koidest läbisõõdud, mootorid roostetanud, nii et neid võimalik polnud koguni käima paana, üks mootor tuli kõrwale heita, kui täiesti kõlbmata jne. Pika töö järele on need ostetud aeroplaanid praegu enam-wähem „korda“ seatud, kuid — mitte ainukenegi lendur ei julge nendega õhku tõusta, ning isegi proowilemmud, mis juba ostmisel oleks pidanud tehtud saama, on weel seni tegemata“.

Enam kui kahekuulise ootamise peale (missuguse aja kestwusel lennuwäes „uute“ aparatuuride kallal lappimise tööd enne nägemata hooga edasi tehti) arwas herra lennuwäe ülem jällegi heaks sõndetusele järgmist liiga saata, mille sin tükendatult awaldame:

S. M. W. a. Ajakirja „Walwe“
toimetusele.

LENNUWÄGI.

Rea jaoskond.

9. juunil 1922. a. Palun lahkesti Teie esi-
Nr. 473-i. tajat 13. juunil s. a. kella

9-ks Tallinna maalennu aerodroomile saata, isiklikult lennust osavõtmiseks aeroplaanil, missugused Daanimaalst ostetud saiwad, et täielikule kindlusele jõuda lennukite kõlblikkuse üle, kuna aga „Walwe“ omas 16-as numbris, nähtawasti puuduliku informatsiooni tõttu, ekslikke teateid nende aeroplaanide kohta awaldas...

Kõige austusega

Lennuwäe Ülem

kapten Steinberg.

Kutsed aerodroomile ilmuniseks olid ka kohalikkude päewalehete toimetustele saadetud. Et „Walwe“ toimetusel mainitud aeroplaanide ostmise lugu kui ka nende seisukord päralt jõudmisel ning praegu, wäga hästi teada oli, siis jäi herra Steinbergi lahke kutse tähelepanemata. Ilmunud ajalehete esitajad, kes järgmisel päewal „lennust“ õige iseteadwalt kirjutada teadsid, ei märganud aga asjaolu, et neid kui lennuasjanduses mitte aabitsa kursustki tundwaid „eksper-tisi“ õige kurwalt „anedeks“ oli püütud.

„Walwele“ „Waba Maa“, „Kaja“ ja „Päewalehe“ poolt tehtud etteheited on täielikult märgist mööda lastud.

Et otsusele jõuda, kummal poolel õigus ning kes käesolewas küsimuses jällegi süsteemaatilise walega awalikkuse ette tulnud, selleks lubame endile siinkohal küsimuse mõne üksikasja kohta weel kord sõna wõtta. Nagu „Kaja“ kirjutab, on lennuwäe ülem ajakirjanikud selleks aerodroomile palunud, et „wõimaldada aparaatide kõlblikkuse üle otsustamist“! Ei tule imestada, et meie lennuwäe ülem ajakirjanikke sel alal nii kompetentseks luges, kuid waadeldes lähemalt neid otsuseid, millele need lennuwäe ülema poolt palutud „eksperdid“ jõudnud, leiame „Waba Maast“ üteluse: „Lennuki sõit oli kõigiti eeskujulikult korralik“ — millega seda põhjendada, selle kohta seletust ei anta. „Päewaleht“ järeldab seda juba tõsiasjast, et „lennul“ „keegi kaela ei murd-nud“! Peab tunnistama, et häbi on sarnaseid „otsusi“ lugeda 1922. aastal Eesti ajakirjandusest. Mujal maailmas on lennu-masinat kõlblikkuse üle hindamiseks meie päewil juba ikka tõsisemad mõõdupuud, kui ainult juhused, et kaheksast uuest aeroplaanist peale enam kui pool aastat kestnud kapitaalset remondi üks nõnda kaugele

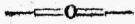
„kõlblikuks“ on saanud, et temal juba (!) aerodroomi kohal mõneks minutiks õhku juletud tõusta, ilma, et esimesel katsel tingimata kaela oleks murtud!

Edasi teatawad ajakirjanikud, et peale lennu demonstreerimist annud lennuwäe ülem seletusi lennumasinat ja nende ostmisloole. Jättes siinkohal puudutamata kõiki üksikutes ajalehtedes selle kohta toodud kirjeldustes leiduwaid wassimisi ja üks-teisele wastu käiwaid kohte, waatame ainult mis on öeldud lennumasinat kvaliteedi kohta: „Waba Maa“ kirjutab: „nende Saksa-tüüpi mootorid on wäga head, kehad meie karedale kliimale wastawad“; „Kaja“ leiab, et „kuigi lennukid uued pole, loetakse nende mootorid üldse paremateks meie lennuwäes“; „Päewaleht“ aga on wäga julgeks läinud, tehes järgmisi leidusi: „Ühe aeroplaani parandus on keskmiselt läinud maks-ma kuni 10.000 marka. Aeroplaanide mootorid on kõige paremad ja on üksi kogu aeroplaanide hinna wäärt. Mõne aeroplaani juures ei tulnud üldse parandusi ette wõtta.“

Meie otsus „aeroplaanide“ kohta ilmus juba aprillikuul, kuid waatame weel korra, missugused on need taewani ülistatud mootorid: Saksa sõjawäes tarwitatud, kulunud 220 HP. „Benz'id“ ning 160 HP. „Mercedes'id“ Wõimastel osalt kolbe rõngad tsilindri seintesse niiwõrd sisse roostetanud, et neid (kolbesi) wõimata liikuma panna (näituseks mootor nr. 32073). Radiatorid ei pea wett mitte ühelgi. Laagrid ja wõlwed kulunud. Magnetodel puuduwad jaotajad ja katkestajad jne. jne. Keredel wineer, tugid ja muud puuosad suurelt osalt niiwõrd mädanenud ning koidest läbiaetud, et puudutamist ei kannata, misparast need kui ka metallosad, trossid ning kandepindade riided ärawahetatud pidid saama. Samuti said propellerid uuesti poleeritud ning uue riidega kaetud. Kui arwesse wõtta, et ühe ainsama aparaadi kere kordaseadmise kallal nende päralt jõudmisest (möödaläinud sügisel) kuni aprilli kuuni 3 kuni 6 meest töötasid, mootori remonteerimist kolm meest wähemast kuu aega toimetasid (spetsialistid on üleajateenijad ehk eraisikud), siis näeme, et juba tööjõud üksi enam kui kümme korda kallimaks on läinud kui seda herra lennuwäe ülem enesele ettekujutab. Kõnelemata äratwitud materjaalidest, mille wäärtuse tundmist sellelt herralt koguni ülearune oleks nõuda. Kõige nende kulutatud määratute summade produkt on aga tänapäewani üks ainuke lennumasin.

Mis puutub süüdistusesse, nagu wõiks „Walwe“ kirjutus põhjust anda „riikide-wahelisteks sekeldusteks“, siis ei muuda

siin herra Steinbergi „seletus“, nagu oleksid aparaadid Daanist mingisuguselt tundmatult Daani firmalt ostetud, põrmugi meie teadet. Kuid ei ole ju ka lõppude lõpuks kellegi saladus, kust need „sõjast järelejäänud Saksa tüüpi mootoritega lennumasinad“ tõelikult ostetud on. Näib see herrale Steinbergile alles nüüd muret tegewat, siis arwame, et aeg selle tagajärgedest ärahoidmiseks oli aasta eest.

KAS LÖBUSÖIT WÕI AMETLIK KOMANDEERIMINE.

Nagu ajalehed teatasid, olla metsade peawalitsuse juhataja väljamaale sõitnud ja nimelt Läti- ja Leedumaale, sealsete metsasajanduse korraldustega tutvunema.

Õppima peame, sest õppida on meil veel palju, kuid kui midagi õppida tahetakse, siis peab kõige pealt selge olema, mida õppida ja kus õppida. Meil waadatakse aga nähtawasti selle peale koguni teise pilguga.

Lugedes niisugust sõnumit, et metsade peawalitsuse juhataja Lätisse ja Leedusse sõidab ei oskanud enesele kuidagi ära seletada, mis tarwidus pidi olema siin nendes riikidesse sõita. Olid ju niihästi Läti kui ka Leedu endise suure Wene riigi osad, nagu Eestigi, kus minu arwates ka metsade korraldus ühe shablooni järel käis ja missugune wiis meie metsade peawalitsuse juhatajal kui endisel Wene metsa ametnikul niisama tuttaw peaks olema kui $2 \times 2 = 4$.

Et aga Läti ja Leedu metsade walitsused, kes ju nooremad on kui meie oma, selle lühikese olemasoleku ajal midagi iseäranis tähtsat ja tähtsapanemiswäärilist oleks jõudnud organiseerida, ei taha kuidagi uskuda. Kuid see ei ole tähtis! Kes midagi õppida tahab ja oskab õppida, see võib ka teiste wigadest midagi õppida.

Siin tekib aga veel teine küsimus, millel kui ma ei eks, suurem tähtsus on kui esimesel. Nagu teada, on meie walitsuse asutuste eelarwetes väljamaale komandeerimise kulud ette nähtud. Muidugi mõista, peab ametiasutus, kes selleks summasid tahab saada, seda wajadust mingisuguse seletusega motiweerima, või ära näitama, et ametnikke väljamaale mitte puhkusele või lõbusõidule ei komandeerita, waid et selleks tungiw wajadus on.

Ka metsade peawalitsus oli oma 1922. a. eelarwesse „eriteadlaste väljamaale komandeerimise“ kuludeks 100.000 marka üles wõtnud, ning nähtawasti on see summa ka

lubatud. Nõuetawa krediidi wajadust motiweeris metsade peawalitsus sellega, et tingimata tarwis olla komandeerida eriteadlasi väljamaale sealsete metsakorralduse ja metsatööstuse wiisidega tutvunema. Selle juures tähendati, et käesolewal aastal kawatsetakse eriteadlasi saata Saksa-, Inglis-, Rootsi- ja Soomemaale. Nendes riikides wõiksid meie metsamehed igatahes paljugi õppida. Kui nüüd aga korruga leiti tarwilikuks Läti- ja Leedumaale sõita, siis, misjooks niisugused seletused eelarwe juures? Wõi on seletuskirjad eelarwe juures ainult wormi täitmise, või nii ütelda „puru silma ajamine“?

Igatahes kuuleksime wäga hea meelega metsade peawalitsuse juhataja Läti- ja Leedumaale komandeerimise põhjusi, ning ka seda, kelle poolt esialgne kawatus, nagu eelarwe juure lisatud seletuskiri näitab, tagant järele ümber muudeti, või on see iga asutuse ja selle juhi oma asi, kuhu ennaslasta komandeerida, olgugi, et eelarwes see ettenähtud on. Kui asi nii, siis ehk wõime warsti kuulda, et kellegil lust on Lääne-Euroopa asemel kas Hiinamaale või kuhugile Waikse mere saartele oma kogemusi täiendada sõita.

M—k

TODE WORMSI SAARE MAAJAGAMISE ÜLE.

Wormsi saare Magnushofi mõisa planeerimine hoiab juba kauemat aega kohalikkude elanikkude ja asjast huwitatute meelesoleu äärmiselt pinewil. Wiimase ajal on ajakirjanduski seda küsimust käsitletud: „Päewaleht“, „Tallinna Teataja“. Wiimase lehe artikkel „Wormsi saare elanikkude hädakisa“ ilmus muu seas ka „Walwe“ nr. 23. Kõik ilmunud kirjatükid walgustawad aga sündmust sihilikult ühekülgiselt, nii et eemal olejatel täitsa wõimata, õiglast ja selget pilti saada. Et asjal ühtlasi ka üldine tähendus ei puudu, siis ei ole wist üleliigne erapoolestust waatepunktist asja puudutada.

Sündmustik oleks järgmine. Magnushof on Wormsi saare ainuke mõis, mis juba endisest ajast riigi omandus. 1916. a. anti mõis walla rahwale 10 osas rendile. Sügise 1920. a. planeeriti mõisa põllutööstusriigi poolt 46 osaks. Endiste harijate palwe peale jäeti aga nende kätte veel tarwitada 1921./22. põllumajandus-aastaks. Põllutööstusriigi poolt tehti Läänemaakonna riigimaade ülemale korraldus planeeritud kohad 1922. a. maaseadusele wastawalt

wälja anda. Riigimaade ülema ettepaneku peale ei toimetanud Wormsi wallanõukogu mitte seadusliselt, waid seadis 100 koha peale maasaajateks 97 kandidaati, kellede hulgas kaaluw protsent mitte sõdurid ei olnud. Iseloomulik, et paljud eesõigustud sõdurid nimekirjast wälja jäeti, nende hulgas koguni saarelt pärit olew eestlane, tasuta maasaaja. Ülewõetud olid aga mõned seljatagustes asutustes teeninud sõdurid ja suurem hulk endiseid ajutisi maatarwitajaid „rentnikka“. Wiimaseid ei wõinud kohalik maakonnawalitsus aga mitte õigustatuks lugeda maad saama, sest et nendel igalühel eraldi majapidamine juba olemas ja mõisa maad ainult lühemat aega lisana oma majapidamise kõrwal harisid. Maareformi teostamise määruste põhjal ei wõinud maakonnawalitsus ettepannud wallanõukogu nimekirja mitte kinnitada. Uute kandidaatide ülesseadmisest ütles wallanõukogu ennast sootuks ära. Arwesse wõttes kätteõudwat põllutööalgust tegi riigimaade ülem Lääne maakonnawalitsusele, kui järelwalwe asutusele, ettepaneku maasaajate nimekirja kokkuseadmise kohta, et wõimalik oleks kohti seaduslikult wälja anda.

Maakonnawalitsus, käsitades sellel alal maksuaid määrusi ja seadusi ja aluseks wõttes maasoowijate poolt ettepanuid tõendusid ja dokumenta, kinnitas mõisa peale 41 kandidaati (nendest 35 sõdurit). Riigimaade ülema poolt anti kohad 23. aprillil s. a. wälja.

Kohtasid kätte saamise järele asusid õiguslised rentnikud kõhe omia põldudele tööle. Mõne päewa pärast aga ilmusid endised ajutised maatarwitajad põldudele tööd segama ja takistama. Hoiatamiste peale waatamata ei loobunud nad mitte oma ettewõttest, waid jatkasid weel energilisemalt. Rentnikud pöörasid wägiwalla wastu abisaamise otstarbel Läänemaa riigimaade ülema, maakonnawalitsuse, sõjaministri ja politsei wõimude poole. Juhiti tähelepanemist muu seas asjaolu peale, et kaitse äräjäämisel seaduserikkujate wäljakutsuw teguwiis soowimata wahetuhtumistele põhjuseks wõib saada. Ka on küsimus kohtuwõimudele otustada antud. Wäljastpoolt pole aga tänaseni segaduste likwideerimiseks midagi ära teha suudetud. Maakonna politsei, näitusseks, seletas, et omawoli peale wõiwad wastawaid kaebtusi tõsta kahjukannatajad igakord isiklikult, kus juures kaebtuste peale tehtud juurdlused saawad Rahukohtunikule saadetud; mis puutuwad aga wägiwalla tarwitajate wiibimata eemaldamisesse, siis ei anda seadus politseile. niisugustes asjades mitte iseäralisi eemaldamise abinõusid enne kohtu otsust. Edasi arenes asjakäik nii kau-

gele, et wastastikkune wihawaen lõpuks lõkkele löi ja nefipühi ajal suurem wastastikkune lööming aset wõis leida, kus nii mitmedki kaunis tõsiselt kannatada said. Wäljawaated on uutel rentnikudel praegu ikkagi tumedad.

Warsti ligineb heinatöö aeg. On kuulda, et endised maadekasutajad tahawad heinaajal rentnikkude heinamaadele niitma minna. Kokkupõrked oleksid paratamatad. Ähwardawa seisukorra kohta on rentnikud hra Siseministrile esitanud ühise märgukirja. Loodetakse sealtpoolt energilisi korraldusi, mis ennekuulmata wägiwallale piiri paneks.

Nii objektiivsed faktid. Oleme maareformi alal harjunud kuulama igasugustest wäärnähtustest. Igalpool paistab halastamatalt wälja ülekohus sõdurite wastu. Nende õigusi ja huwisi katsutakse kõigi abinõudega maha suruda ja ignoreerida. Ka Wormsi ei ole selles suhtes mitte erand. Ilma ühegi seadusliku alusest püütakse tõendada omi „õigusi“.

Mis „õigusi“ nendele siis õieti see asjaolu kätte andis, et nad oma maale mõneks ajaks maad lisaks tarwitada said. Maad on saarel elanikkude arwuga wõrreldes wähe, nii et täitsa loomulik ja arusaadaw, et kõikide nõudeid kohtade asjus täitsa wõimata täita oli, waid suur osa pidi tahes ehk tahtmata ilma jääma ja tuleb nendele maad mujalt muretseda. Kohtasid weelgi pismaks tükeldada polnud aga ka wõimalik, sest et need siis mitte elujõulised poleks saanud ja omanikkudele lihtsalt ristiks kaelas oleksid olnud. Sellest pidi ometi arusaadama, samuti ka meie sõdurite wastu waidlemata moraalsest ja seaduslisest eesõigustest, sest nemad on ju wõitnud wabaduse ja maa ja on järjekult ka selle seaduslikud pärijad. Käesolewal juhtumisel jätab igatahes juba imeliku ja halwa mulje Wormsi wallanõukogu tegewus, milles nähtawasti jonn ja wist ka rahwuslised wastolud tooniandjateks — ei arwata mitte heaks maksu wate määrustega rehkendada. Lääne maakonnawalitsus on toimetanud seaduslikult ja rentnikkudele peab wõimalus antama takistamatalt maaharimisele andumiseks. Endiste ajutiste maatarwitajate teguwiis tuleb lugeda ennekuulmata omawoliks, millele wõimud administratiivkorras wiibimata lõpu peaksid tegema, sest siin ei ole tegemist enam wähem mitte millegi muuga kui seadusliku korra eitamise ja oma rusikaõiguse maksmapanemisega. Leiame, et ka politseil põhjust oleks pidanud olema energilisemaks tegutsemiseks. Loodetawasti ei jäta hra Siseminister siin oma mõju mitte awaldamata.

Kui kõike seda kurblikku janti ligemalt jälgida, siis selgub, et mingisugune saladusline käsi tegewuses on, kes oma huwides kõiki neid „operatsioone“ juhib. Kes kõik ei ole meil nüüd asunikud ja sõdurite huwide ja eesõiguste kutsumata kaitsjad. Isegi wäejooksikud ja äraandlikul teel sõjateenistusest üldse ja iseäranis wäeliinist kõrwalehoidjad tunnawad suurt tungi sellena esineda ja oma wahwust tagant järelegi demonstreerida. Toimetatakse küll sõdurite nimel suure suuga, kuid just nende huwide wastu. Ka Wormsi asjus ei puududa oma „ülemjuhataja“. Räägitakse ühe erakonna kohalisest tähtsamast „ninast“, kes sõja ajal imelikul kombel sõjateenistusest wabanenud, hilgawat äri teinud. Paljud küsiwad nimetud herra sõjakust nähes imestusega, kuhu on siis need igasugused „tõbed“ jäänud, mis keelasid sõjawäes teenimast. Aga mees on uhke, tunneb oma rahakoti wäärtust ja wõimu ning sina, waene wabariigi sõdur, muudkui aga kannata oma kallilt kätewõidetud maalapikese pärast edasi.

Kaua peab see weel sedasi kestma?!

Wormsi sõdur.

WASTUS ISAND PAULILE JA TEMA EESTKOSTJATELE.

„Walwes“ nr. 13 awaldatud kirjelduse peale „Weel üks diplomaat“ on wäike salk isikuid „Walwes“ nr. 20 wastuse awaldanud, mis oletada laseb, et see asi neid isikliselt hurwitab, et nad oma seltsimehe isand Pauli kaitseks sõna wõtawad. Sisuliselt pole nimetud isikud midagi suutnud ümberlükata ettetoodud wäärnähtustest praeguses Kaukaasia Eesti esituses, waid tunnistawad nad isegi õigeks.

Asjast enesest, millest märgukirjades jutt oli, püüawad nad hiilides mööda minna ja mind ja teisa tõrwata ja kahtlustada katsudes, neile süüdistusi juure luisates, milles nad just ise süüdi on. Meid püütakse mõnitades „seltskonna tegelasteks“ nimetada, nagu oleks see nimetus neil enestel ainuõiguseks. Meie ei taha mingisugust „tegelaste“ nime omada, waid jätame selle au neile, kes seda ise soowiwad olla. Meie tõime asju päewawalgele, milledest waikides mööda minna ei saanud ja nende awaldamiseks ei tarwita meie mingisuguseid „wolitusi“ ja oleme walmis nende tõelikkuse eest igal ajal wastutama. Wolitusi wajas wististi is. Martin, kui ta 1920. a. sügisel Eestis käis is. Pauli Tifliisi Eesti konsuli kohale

upitamas ja neid Suhumi ja Tifliisi eestlaste käest norides, aga et ta neid ei saanud, siis tehti kodusel teel „wolitused“ walmis, milledest laiemad ringkonnad tõesti midagi ei teadnud ja nendega ootas ta siis Eestis ministeeriumi wahetust, et uuel ministeriumilt, kes weel wähe asja kursis, wolitused is. Pauli ja enese kohta kätte saada, teisa selle juures maha tehes. Meie niisuguseid teesid ei tarwita ja loeme need alatuteks.

Et wanu asju mitte korrata ja ajakirjaruumi raisata, puudutan ainult lühidalt mõnda asja, mis „tegelased“ ette toowad.

Asjata püüawad need isandad endid Taga-Kaukaasia eestlaste eestkostjateks toppida ja laialisemaid ringkondi uskuma panna, nagu oleks Kaukaasias kes teab kui palju eestlasi, kes ilma is. Paulita sugugi läbi ei saa. Minewal aastal oli Taga-Kaukaasias 34 Eesti kodanikku, peale ärasõitjate, ja waewalt wõib uskuda, et nende arw wahepeal kaswanud wõiks olla.

Ja kui neid ka tuhat oleks, siiski ei wõi wäike Eesti ometigi omale seda uhkust lubada, et selle näputäie pärast seal diplomaatiliselt esitust ja 3 konsulaati hulga ametnikkudega ülewal pidada. Asunikudel wõib ju konsul jääda, selle wastu pole kellegil midagi ütelda, kuid asutused mis riigile sajad tuhanded maksuma lähewad ja mille järel iga wähem tarwidus praegusel ajal puudub, peawad kaduma ja Tifliisi juudi pesa, mis Eesti esituse nime all töötab, oma tegewuse lõpetama.

Peale selle tõrwatakse Tifliisi Eesti seltskondlasi asutusi ja tõendatakse, et need rahwuslistest ja kultuurilistest püüetest kõrwale olla kaldunud ja isetele sattunud. Seda wõiwad isikud rääkida, kes Tifliisi olusid ei tunne; iga eestlane, — ja neid ei ole Eestis praegu mitte wähe, — teab seda aga wäga hästi, missuguse südamega Tifliisi eestlased raskete olude peale waatamata, seltskonna elu edendasid ja rahwus-kultuurilist tööd tegid. Juhtnõore oma töö tarwis nad muidugi Linda küllasse is. Martini juure saama ei tarwitsenud minna, ega sealt „ärkamiseaegu“ otsida, kus neid ei olnud.

Mis puutub juut Beilitsisse ja teistesse, siis ei olnud mina sel ajal Nõukogus ega wõtnud tema töödest tegelikult osa. Juhtiwat osa mängis sel ajal seal is. Poola, sellepärast peawad temal need asjad seal sel ajal paremini tuttawad olema. Kui aga Tifliisi seltskond Nõukogu nendest elementidest puhastas ja ka is. Poola sealt wäljakukkus, kus ta seal sel kõige „wiljakamal“ ajal esimees oli, siis läks ta is. Pauli teenistusse ühes juutidega üle ja teenis weel enamlaste juures Aserbeidshani Nõukogude

riigi väliskaubanduslikes esituses (wnjesh-torgis) agendina, nagu ta ise kiitis, sooja koha peal, sellepärast ärgu tulgu teisa kaheisanda teenistuses kahtlustama. Isand Kaljot teatab, et temal mingisuguseid suhteid Eesti esitusega ei olla olnud ja tema Peterburi Politehnikumi ülesandeid Mustamere kaubalaewastiku olukorra uurimises täitnud. 1918.—1920. a., nagu ta ise tunnistas, juhatab ta Suhumis eestlaste juures keskkooli kursusi, kuna aga 1921. a. juba Peterburi Politehnikumi ülesandeid täidab ja ennast kui Eesti kurjeer Tifliisis esitab. Tähendab, mees seisib enamlaste teenistuses ja huwitaw oleks, kas ta nüüd Eestis ka mitte Nõukogude Wene Peterburi Politehnikumi ülesandeid Balti mere suhtes ei täida ja kahte isandat ei teeni?

Is. Litter oli Suhumis Eesti majanduse ühisuse juhataja, kes seda ühisust nii osawasti ja tegewusrikkalt juhatab, et ühisus tema juhatuse all warsti ukسد kinni pani ja mees is. Pauli teenistuses diplomaatilise kurjeeri ametis oma kaubanduslist tegewust edurikkamalt wõis jätkata, sulisewaid ja kahisewaid pakkisi ühest riigist teise juhtides. Is. Paulile kiidulaulusi lauldes ja tema kaaslaste juutisi kiites tõendawad need isandad, et raha olla väga headel tingimistel laenatud: 1 nael-sterlingi 60—70 tuhat Gruusia rubla. Väga õige. Enamlaste ja Gruusia raha wahe oli 4—5, nõnda, et enamlaste raha järel naelsterlingi ikkagi 250—300 tuhat oli. Sel ajal aga oli Gruusia raha Nõukogude rahaga ühes hinnas ja Gruusia rahast ei maksa hoopis kõneleda ega asja segada. Igaüks on walmis oma wõlga tasuma, kuid õige kursi järel, pealegi, et see raha riigi kassasse ei lähe, waid eraisikute taskusse.

Lõpuks tahaks weel öelda, et neil isandatel, ehk nad küll kiitlewad oma mõtlemise oskusega, arusaamine puudub diplomaatilise esituse ja Rahwa Nõukogu wahel. Is. Paul lõhkus Nõukogu ja Eesti Seltsi just sellepärast, et ta oma juudi pesa kohta awalikku häält kartis, aga mitte sellepärast, nagu oleks Nõukogu kui mõni esitusline asutus ametliku esituse kõrwal tahtnud olla. Mis altkäemaksu andmisesse Moskwas puutub, siis olgu teada, et altkäemaksu pole meie kusagil Wene asutuses pakkunud, waid just opteerimise komisjonis õitses altkäemaksu wõtmine, mida iseäranis asunikude saadikud Kaukaasiast Steinberg, Glük ja teised, kes komisjonis korrapidajatena teenisid, toimetasid ja poolnälginud optantsi koorisid. Neile oli ka is. Paul kurjeeri kohad lubanud muretseda, nagu nad ise kiitsid. Nii siis nende isandate „diplomaatia“ wili

õitses igalpool ja nende kaitses weel sõna wõtta, oleks juba ühekohus. Et nad minu pakid Eestisse saatmiseks alles saadik Waresse käsu peale pidid vastu wõtma, kelle poole nende häbematususe pärast pöörasin, siis ei meeldinud see midugi mitte neile, et seda ilma „määrimata“ pidid tegema.

Mis minu konsuliks saamise püüdmisesse puutub, siis pole ma seda küll kunagi ihaldanud, ega mingisuguseid „rattaid“ selleks käima pannud, seda teab iga inimene, kes mind wähegi lähemalt tunneb. Selle au jätan teistele, kes tõesti selleks kõik tegid, et Eesti lipu kaitses all oma rahawahetuse ja salakauba kontoris käima panna ja igat kodanikku, kel julgust jätkub selle vastu protesteerida, kõige abatumal kombel mustata püüawad.

Et konsuli wõlutused, mis Eesti Seltsi nime peale ühes passi blankidega välisministeeriumi poolt saadeti, tõesti minu kätte sattusid, siis polnud siin midagi iseäralikku ja ilma Seltsi lubata ei wõinud ma neid kellegile edasi anda, pealegi et selleks kellegil mingisuguseid wõlutusi wõlutuse poolt ei olnud. Kui aga Selts otsustas neid is. Paulile edasi anda, siis sai see ka tehtud. Is. Paulil oli aga kurjeeri passi blankid hädasti tarwis, et juut Rohlini Pariisi saata, kus aga sealse Eesti saatkonna poolt Rohlinilt pass ära wõeti, mis välisministeeriumi allkirja kandis ja mida is. Paul kirjalikult tarwitas. Kõiki seda ette teada, mis is. Paul ja Ko. korda on saanud, täidaks mitu lehte, sellepärast arwan, et juba awardatud materjaalist küll on ja igal ühel selge saab olema, kuidas Eestit „esitati“.

Mis puutub is. Pauli ähwardusesse „W. Maas“, mind wastutusele wõtta, siis olgu teada, et ma kõige suurema rahuga ja heameelega seda kohtuotsust ootama jään, et omatigi kord wõimalus saab olema Eesti Wabariigi kohtu ees neid is. Pauli „diplomaatilisi“ asju walgustada, mis Eesti nimele Kaukaasias lõpulikult saatustliseks on saanud ja Eesti riigi ja Gruusia wahekorra rikunud on. Need teod on nii häbistawad Eesti nimele, et nendest awalikkuse ees ei taha kirjutadagi. Loodan, et kohtulik uurimine selles asjas selguse toob ja igaüks oma teenitud palga kätte saab.

Mõne kõrwalise isiku ehk mõjumehe selja taha pugeda saab is. Paulil, kõige püüdmiste peale watamata, küll asjata olema

A. Hiir.

Tartus, 18. juunil 1922. a.

„OPTANDID“.

Kui werised wõitlused Eesti iseseiswuse eest lõppesid, pöördsid mitmed tuhanded eestlasi optantidena kodumaale tagasi. Ei wõi kahelda, et suurem jagu nendest palawat armastust isamaa wastu südames kannawad ning jõudumööda Eesti riigi ülesehitamisest saawad osa wõtma, ning igatpidi ülesnäitawad, et Eesti riik mitte asjata ei ole nende eest hoolitsenud, neile wõimaldades sealt nälja ja surma riigist wälja peaseda.

Kahjuks teame aga, et ühes teiste optantidega ka paljud kommunistuse jüngrid üle piiri tulid, muidugi selle ülesandega, et siin teed walmistada tulewasele nõukogu riigile, „maapealsele paradiisile“. Kuid mitte nendest „optantidest“ ei tahtnud ma siin rääkida, sest neid tunneb eestlane väga hästi. Veel on üks kolmas liik „optantisi“, kes waga näoga Eestisse pugesid ning siin, Eestis, olles täisõiguslised wabariigi kodanikud, kõige alatamal wiisil, kõhutäie eest, kommuuna ees roomawad. Need on niisugused isikud, kes optantidena Eestisse tulid, kuid siin kohe oma endiste isandate teenistusse astusid. Ma ei tea tõendada, kas kõik need „puhastwerd“ eestlased (keele järel otsustades), kelledest nr. 10-ne asutused Tallinnas kubisewad, Eesti riigi kodanikud on, kuid mitmetest on teada, et nad optantidena Eestisse tulid ning juba järgmisel päewal N.-Wene asutustesse teenistusse astusid. Nii teenib juba terwe aasta Nõukogude kaubanduse osakonna kontoris sadamas optant, kes ühe wanema Eesti ärkamiseaja tegelase nime kannab. Ei tahaks küll uskuda, et see „isand“ selle auwäärt kulupea poeg on, kes veel praegugi ligi 90 aastase raugana meie keskel wiibib ja kellest meie teame, et tema kunagi oma „nahka“ hoides, wõi kõhutäie eest Eesti rahwa waenlaste ees orja wiisil ei ole roomanud.

Häbipuna tõuseb palgele igale ausale kodanikule teades, et meie hulgas isikud on, kes kõhutäie eest walmis on igaühe jala-tällale suud andma.

Optandid! Teie tunnete ja teate neid „roomajaid“. Tooge nad päewawalgele, et wõimalik oleks aegsasti eneste hulgast wälja heita niisuguseid müütawaid hingesid, sest iga aus kodanik peaks põlastusega nendest eemale hoidma.

E. M.

HOMULI JANT.

Meie armsatest piirinaabritest — lätlas-
test — tuleb Eesti ajakirjandusel pea alatasa
juttu teha. Ei ole meiegi sellest paratama-

tusest mööda peasenud. Lätlased on aga kangest järjekindel rahwas — nad ei wäsi ikka ja ikka jälle uusi põhjusi andmast. Praegu seisab päewakorral Eesti sõost Homuli rentnikkude kurblik saatus.

Teatawasti jäid kurikuulsa Tallentsi ülekohtuse piirijoone läbi paljud puht Eesti maa alad tuhandate elanikkudega Läti alla. Rajataguste suguwendade käsi käib seal väga wiletsasti. Rahwusline rõhumine õitseb lopsakalt ja jätab warju wast küll Wene walitsuse aegsedki repressioonid. Nähtawasti on lätlaste mälu liig kergesti unustada suutnud, kuidas nad mitte väga ammu ise alles ägasid ja protesteerisid. Unustud on ka asjaolu, et nad ainult eestlaste armust oma riiklise iseseiswuse said. Tänutäheks lõikame nüüd muu seas Homuli sündmuste taolisi nähtusi.

Eestis on eaduse tähe ees ja tegelikult kõik rahwused üheõiguslised, Pole näituseks keegi veel selle üle nuriseda saanud, et ta maast oleks ilma jäetud kui muulane. Lätis on aga lugu teisiti. Peale lätlaste näiwad kõik teisest rahwusest isikud teise järgu kodanikud olema, vähemalt wõib seda eestlaste kohta ütelda. Nii üteldi ülekohtu teel omandatud Homuli rentnikkudele-eestlastele nende poolt higi ja waewaga wiljakandjaks tehtud kohad üles ja nõuti lahku-
mist, — asemele said määratud lätlased. Kõige kurbloomisem on asjaolu, et paljud Homuli eestlased Eesti wäes teenides just Lätimaad wabastada aitasid ja oma werd walasid, millega juba neil suur moraalne eesõigus teiste ees olemas oli. Wõib olla, wist kaunis kindel, et uute asemikkude hulgas igatahes neid leidub, kes seni Wenemaal rewolutsiooni süwendasid, punawäe „ilu ja uhkuseks“ olid ja Eesti (järjelikult ka Läti) kasude wastu wõitlesid ja wiimaks kodumaale tagasi tulid teiste töowilja lõikama ja uut „sihimuutmist“ hauduma.

Otse taewa poole kisendaw ülekohtus et wõinud muidugi wastusammusi wäljakutsu-
mata jätta. Meie diplomaatiline esitus on omaltpoolt kõik teinud mis ta wõimuses. Kõik aeg on Riias alatasa libedal keel-
l lubadusi ja töotusi antud, milledele aga tegelikud sammud mitte ei järgnenud, waid wastuoksa läksid kohapealsed wõimud oma tegutsemis-
tes weelgi järjekindlamaks ja pealetikkuwa-
maks. Paistis esiteks sedasi, et Läti riikline aparaat mitte täitsa kokkukõlaliselt ei tööta, et seal teatud lahkhelid olemas, umbes nagu Wenemaal — wlas't na mestah (kohapealne wõim). Keskköht on küll ehk wastutuleldi ja teeb korraldused, kuid kohapealne „wõim“ ignoreerib aga seda ja toimetab teist. Wiimaks oli juhused konstateerida, et see oletus

siiski mitte täitsa ainsamaks põhjuseks ei ole. Saime jälle hiilgawa pildi Läti „diplomaatiast“ ja „diplomaatidest“, kelledest hra Joh. Aawik „Päewalehes“ nii waimustawalt kirjutada oskab. Selgub, et seal wiisakuse pärast (ilus wiisakus küll!) lubadusi keelt lastakse libeseda, mille täitmise peale lihtsalt ei mõeldagi. Mäletame wäga hästi meie Riigikogu liigete hiljutist Lätisse wõõrsilsõitu. Just sel ajal kerkis ka Homuli jant iseäranis terawalt päwakorrale, mis isegi külaskäigu küsitawaks tegi. Wähemalt ajalehtedes ilmutati sarnaseid mõtteid ja nähtawasti kaaluti ka Riigikogu ringkondades wõimalusi järele. Kohe ruttasid Läti „diplomaadid“ ametlikkude seletustega rahuldama. Külaskäik sündis. Räägiti joogilauas palju ifusaid sõnu ühistest huwidest, koostöötamise tarwidusest jne. Waewalt jõudsid aga meie rahwaasemikud tagasi, kui naaber teise lehekülje keeras ja teist wiit laulma hakkas. Unustati endised lubadused ja Homuli eestlastele lasti osaks saada lõplik ümberkolimise Jüripäew. Paljud neist on pidanud juba Eestisse ära tulema.

Rahwuswahelises läbikäimises on makswad teatud traditsioonid. Lubadused on antud meie dipl. asemikule ametlikult. Siit tulewad teha tarwilikud järeldused. Ja teiseks ei peaks meil wist mingisuguseid põhjusi olema Eestis elawate lätlastega teisiti ümberkäia, siis wast kaoks ka mäng selle Eesti heasüdamikkusega. Kihutawad lätlased paarkümmend perekonda wälja, siis oleks wist kõige otstarbekohasem abinõu just niisamapalju kohti ka Eestis wabastada. Keegi ei saaks meile sellepärast kübetki etteheiteid teha. Loomulik, kus dipl. läbirääkimised sihile ei wii, seal tuleb tuntawamaid abinõusid tarwitada. Igatahes peaks walituse üheks ülesandeks olema ka wäljaaetude perekondade eest hoolitsemine — neile peab wõimaldatama Eestis maad saada.

W.

KÕRGEMATELE SÕJAWÄELASTELE TASUANDMISEST.

Sõjaminister esines juba mõni aeg tagasi seaduseelnõuga wabadussõjast osawõtutele kõrgematele sõjawäelastele rahalise tasuandmise asjus. Nimekirja kuulus 40 sõjawäelase ümber. Hiljuti oli nimetud seaduse projekt Riigikogus arutusel.

Eelnõu läkati tagasi. Põhimõtteliselt küsimus wastuwaiklemist ei leidnud, küll aga tuhti kibedaid etteheiteid ja märkusi

sõjaministri „projekti“ kohta. Tähendati muu seas, et selle wastu vähemalt 90% kodanikkudest olema saab. Pikemate waieluste järel otsustati küsimuse läbiarutamiseks asutada erikomisjoni. Hilisemate teadete järel on nimetud komisjon ka leidnud, et sõjaministri projekt mitte wastuwoetaw ei ole ja sisuliselt põhjaliku ümbertöötamist nõuab. On ülesseatud i n d i w i d u e l l i tasuandmise põhimõte, mida iga üksiku isiku kohta Riigikogu kindlaks määrab. Rahalist autasu kawatoetakse anda õige piiratud kujul ainult nendele, kellel tõesti iseäralised teenused wabadussõjas. Ülesseatud põhimõtetel seaduse lõpuliinaks wäljatöötamiseks on walitud alamkomisjon.

Nii üldistes joontes selle hr. sõjaministri uuema waimusunnituse hale saatus. See juhus jääb küll omasarnaste hulgas wist ainsamaks ilmas.

Riigikogu ütles hr. Sootsile, kellelt igatahes ministeeriumi juhina õigustud olime lootma alluwate sõjawäelaste erapooletut hindamist, lausa wälja, et ta tema „hindamist põrmugi ei usalda ja ise seda teha tahab, kuna Naatsaretist, nagu nii midagi head lootma pole.

Oleme seda küsimust juba waremalt puudutanud ja peame tunnustama, et Riigikogu otsus täitsa ajakohane ja õiglane on. Tahaksime seekord terwes selles loos hra märkida weel mõnda huwitawat asjaolu. Kõikidel on teada jant wabadus Ristidega, milles hra Sootsile isiklik jom saatuslik ooa efendab. Hulk wapramaid ja suuri teenuseid kodumaa wastu ülesnäidanuid isikuid jäeti ilma ühegi tasuta lihtsalt sellepärast, et Ristide annetamise kord wõimata wilets oli ja hra Sootsile ühel heal silmapilgul meeldis ütelda „lõpp ettepanekutele“. Nii teatakse rääkida, et koguni üks soomusrongidest ilma ühegi Ristita jäetud. Samal ajal riputati neidsamu Rista aga armulikult käel käel meeste rinnale, kellede jaoks teenuste luuletaminegi raske. Mis sa waene hing ikka ütled mehe kasuks, kes Risti selte eest saanud, et mõistis alles pärast sõja lõppu Eestisse tulla. Samuti raske oleks hra Sootsil oma seadusewastast teguwiisi põhjendada. Sellepärast siis ka ei katsuta eeda tehagi, waid waigitakse jomakalt summuks awalik arwamine ja lugemata protesti awalused. Ei ole suutnud „kanget meest“ kütutada isegi wiimase Demobiliseeritud Sõjawäelaste Liidu kongressi otsused. Wastu tuuksa — liigutakse endistes wetes ja kutsutakse oma tegudele krooni pähe panema. Ka käsitataw „eelnõu“ kuulub sinna lühikesse wäljalt wõeti küll kawalalt ilus silt, aga

sisuliselt on tegemist ainult kõige vähakutsuwama sõjawäelaste õiguste hürwide ignoreerimisega. Selle asemel, et kogu autasu asja põhjaliku rewideerimise alla wõtta ja õigustud pahameele tormi waigistada, kallatakse ümõli tulde. Räägitakse küll wabadussõjast osawõtnute 40 sõjawäelase teenuste hindamisest, kuid ei nimetata targu awalikult nende nimesid, ei sõandata seda teha, sest et sellele üldine pahameele torm järgneks. Tõsiste kangelaste hulka on poetatud hulk kahtlast kontrabanti, mida sel teel läbi wiia plaanitseti, kuna wäga paljud wälja on jäetud. Wist küll sellepärast, et nad wabadussõjast osa on wõtnud ja kodumaa neile tänuwõlglane on. Tahaksime näituseks kuulda kuulsa partisaanide polgu ülema ak-polk. Unti wäljajätmise ja eba-ohwitseri Maasiku (millal küll kohtu järg selle meheni ulatab!) „kirja panemise“ motiivisi.

Wäga iseloomustaw, et rahalise tasu määramise aluseks on wõetud I. liigi Rist (sõjaliste teenuste eest), mida jagati ilma Wab. Risti Nõukogu otsuseta ja kus sellepärast ülekohtuseid nähtusi kõige rohkem. Mikspärast ei taheta näituseks hinnata liinil ülesnäidatud wahwust ja jäetakse liinikangelased täitsa wälja. Kui aga tahetakse tõendama hakata, et nimekirja sisaldab kõrgemaid sõjawäelasi, kelle teenuseid wäejuhtimises arwesse ei wõetud, siis wõiksime öelda, et seal nii mõnedki ainult kindral Sootsi silmis kõrgel olla wõiwad ja neil wäeosade juhtimisega sama palju ühist on, kui mõnel Ahwrika neegrite pealikulgi.

Ja nende pärast peawad nüüd ka kannatama need meie paremad pojad, kellede teenused üldiselt tuntud ja tunnistud ning kellede tasuküsimus ainult ühise nimekirja tõttu wiibib, milles wiibimine neile pealegi ka mitte au ei tee.

Usume, et Riigikogu erikommisjon suudab lahutamise protsessi soowitawalt lahendada.

Kuid komisjon teeks tänuwäärilise ja tarwilise töõ, kui ta autasu küsimuse asetaks laialdasemale alusele, sest awaldaks igatahes sõjawäelaste hulgas wäga paha muljet, kui üks osa nendest iseäralise tähepanu osaliseks saaks, teine jagu aga mitte millegagi leppima oleks sunnitud. Päritagu ometi kordki hira Sootsilt järel, mil põhjuseel tolmutab ta oma laua sahtlis hulk wabadusriistide ettepanekuid ja miks ei sõandata siis ometi kord Ristide annetamise lõpetamist seadusandlisel teel läbiwiimata, nii nagu nõuab seda ka põhikirja. Kas siiski ehk wäiksel südametunnistus

kõdi ei tee, mida aga jonn üles kaalub. Arwame wabadussõda ja ta kangelased on ikkagi rohkem wäärt ja tähelepanemist ära teeninud, kui mõne üksiku isiku kangekaelsuse toetamine. Saawad ühed Ristid, tasuta maa ja rahalise tasu, siis ärgu keelata teistele vähemalt Ristigi. Senikaua kuni see sündinud pole, waatab vähemalt 99% sõjawäelastest terwe selle asja peale täitsa eitawalt ja ei saaks selle nähtusega mitte ial leppima. Ehk tulgu siis vähemalt hra Soots ja juleku tõendada, et meil enam Risti wäärilisi isikuid ei ole ja kõik tehtud ettepanekud seda ei wääri! Oleks tõesti wist wiimane aeg wabadussõja autasu küsimust wääriliselt ja aumehelikult likwideerida, sest kusagilgi pole sõjawäelased nii ülekohtust wastutulekut leidnud, kui Eestis. Seletada wõib seda osalt ka sellega, et mujal ka hra Sootsi taolisi ministrisi pole.

Et Sõjaminister ja Wab. walitsus ikka alles waikiwad ja sõrmegi ei liiguta, siis on kõikide silmad Riigikogu poole pöördud, kes warem ehk hiljem oma sõna paratamatalt kaasa ütleva peab (Ristide annetamist peab ükskord lõpetama Riigikogu seadusandlisel teel).

Sündigu see käsikäes selle küsimusega.

C.

ARA USU HUNDI JUTTU!

Meie lähem naaber Nõukogu Wenemaa on ikka armastanud sõjakat olekut üles näidata. Nowembris 1918. a. weeresid lugemata uuema aja hundide parwed üle raja — Eesti rõhutatud rahwast wabastama ja paradiislikku riigikorda sisse seadma. Eestit ei peetud millekski ja rutulise wõidu wõi õigemini wastupanekuta maa allaheitmise peale oldi enam kui kindlad. Suur oli aga meeste üllatus ja ehmatus kui Eesti kangelaselik malewa neil warsti jalgealuse tuliseks tegi ja rahu tegema sundis. Peale selle heideldi weel poolakatega ja vähemal määral suure hulga teiste piiri rahwastega, ilma et kusagilgi hammas külge oleks hakanud. Wõis pärast seda arwata, et kommunistidel kord selle järel ometi mõistus pähe löõb ja nad rahulikule, ülesehitawale tööle anduwad, mille järel nende maapealne paradiis nii wäga januneb. Aga ei — sõditi „sisemisel frondil“ seda hoogsamalt edasi ning notiti riigikorra kindlustamiseks kümneid tuhandeid kodanikke maha. Ühtlasi aga täristati rajariikide ja Lääne-Euroopa aadressil aegajalt sõjariistu, ahwardati re-

wolutsiooni süwendamise ning punase lipu lehwima panemisega. Tuletatagu siinkohal ainult meele kommuuna sõjajumala Bronstein-Trotsky werest nõretawaid lugemata ähwardus-kõnesid. Punawägi pidi iga silmapilk walnis olema piiride laiendamise ehk jälle wiljawõtmise sõjakäigule. Weel kaugemale läheb nende ametlik ajakirjandus, mis otse awalikult sõda prowotseerib. Eriti peab seda allakriipsutama just Eesti aadressil. Nii korraldati wõimude heakskiitmisel hiljuti Petrogradis Eesti esituse ees wainulik meeleawaldus, „Eta“ wõis tuua teate kawakindlast Eestiwastasest kihutustööst piiriäärses seiswate Wene wägede sees waenulise meeleolu tekitamise otsarbel. Tahetakse nähtawasti heameelega näha, et ühel ilusal päewal püssid iseendast paukuma hakkaksid.

Juba nüüdki on sõjariistus punaste salgad paaril korral üle meie piiri tunginud.

Toetatakse päris awalikult Eestis riigiwastast elementi ja saadetakse meile kaela terwed parwed igatsorti agenta ja ärandjaid ning ei häbeneta Eesti iseseiswuse wihasema, wastase ja oma isamaa äraandja Kingiseppa auks wäljakutsuwaid auawaladusi toime panemast. Wahekorda terawaks ajada tahtwate näituste rida wõiks pikenda lõpmatuseni, kuid jätkub sellest.

Käsikäes kõige sellega käis sõjawäe reorganiseerimine, mille peale nii ülisuurt rõhku on pandud ja määratumaid summasid kulutatud.

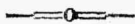
Olgu weel ainult meele tuletatud, et rahulepingu täitmine paljudes punktides täielist ignoreerimist leiab ja sellest kui „paberiltpakast“ rääkida armastakse.

Kommuuna kangelased saawad kõigega hakkama ja nende nupud hauduwad ikka jälle midagi uut wälja, mis siis õngena wälja riputatakse. Ja ei saa salata, et neil teatud määral nende kombinatsioonidega õnne on olnud. Kõige wärskem küpsetud „anina“ seisab nüüd päewakoral — ettepanek Balti riikidele kokkutulla nõupidamiste ühise sõjawägede wähenamise küsimuse läbiarutamiseks. Ettepaneku põhjendawas osas räägitawat libedal keelal päris illusaid asju: „üheks Euroopa majanduslise kriisi ja poliitiliste wastolude põhjuseks on selle ülemäärane sõjariistus seisukord, mis kisub sajad tuhanded inimesed loowa töö juurest eemale, paneb ülisuured maksukohtused peale ning sunnib riike alatises sõja hädaohu ootuses wiibima. Wene walitsus ei näha takistusi selles, et omawahel rahus etada ja tüliküsimusi lahendada rahulisel teel, ülearuseks pidades suurearwuliste sõjawägede pidamist.“

Kõik wana aabitsatõde, mida iga wäiksem koolijütski teab. Samuti on päewaselge, et need ilusad põhimõtted kommuuna gramfonist hundi jutuna wagadele lamastele kõlawad. Kah ülesleidus uuema aja „taktika“ alal, kuidas wähemate jõupingutuste ja kaotusteta naabrissi ärawäärata saab lihtsa kawaluse älbi. Tarwis ainult ilusalt silmi pööritada, waga nägu pähe tõmmata ning osawal sõnal „auk pähe rääkida“. Miks see kõik kokkuwõttes ei peaks siis mitte uskumapanewalt kõlama, liiatigi kui mõnes juhiwas kohas „aukude rääkimise“ süsteem suures lugupidamises on. Kuid unustatakse, et ilusate sõnade tagant paistab äraandlik nägu liig torkawalt ja trotsiwal silma ning tagamõtet on raske isegi jaanalinnu kombel liiwagagi warjata. Kuna rajariigid rahutegemise järel omad sõjawäed demobiliseerisid ja rahulikule sisemisele korraldustööle asusid, ei mõtelnudki kommunistiline naaber selle peale, waid kuni wiimase ajani olime seal nägema pidanud ainult alatisi mobilisatsioone ja wägede suurendamist. Ja nüüd tuleb see warwastest hammasteni sõjariistus koloss, patsutab sõbralikult öla peale ja soowitab wägesid „proportsionaalselt“ wähendama hakata. Mis oleks selle ettepaneku tegeliku teostamise tagajärg. Eesti ja teiste sõbralikkude riikide sõjawäed on juba kuni minimumini wähenanud, kujutawad enesest õieti ainult kaadrit wõi alust, mille ümber sõjawägi loodama peaks, Wene aga seisawad endiselt miljonid püssi all. Proportsionaalsus oleks sarnane, et meie sõjawägi täielikult ära pühitaks, wene lastel seda aga märgatagi poleks. Ja kui see tund kord käes, kes wastutab selle eest, et punawäe juhid siis meiega sootu teistsugust keelt rääkima ei hakka. Seniste kogemuste põhjal wõib selle peale enam kui kindel olla. Sellest seisukohast on hinanud Wene ettepanekut ka naaberriikide ajakirjandus ja manitsenud omi juhti waid jõudusid äärmisele ettewaatusele. Ka meegi ei wõi teisi. Wõiks wist ilma pikema jututa, ettepanekut, kui täitsa wastuwõtmatat, tagasi lükata, kuid kui just wiisakuse ja ilusate põhimõtete pärast läbirääkimiste peale aega tahetakse wiita, siis wõidakse seda ju ka teha, kuid ärgu ühekski minutikski unustatagu, kellega tegemist on ja ärgu lastagu endid pimestada kõlawatest loosungitest. Wiimaste sepitsemiste peale on ju teatawasti kommunistid wõistlemata meistrid. Sõjawägi on meie iseolemise kindlustuse pant ja peame seda hoidma. Ilma sõjawäeta pühitaks meid mõne päewa jooksul oma pinnalt ära.

Missugune waim suudaks, näituseks, sarnasel korral päri hoida Wene nälgijate karjasid meie territooriumile walgumast. Sõjawäe tarwitikkuse juures praeguses suures ei võiks olla lahkarvamisi, mis aset wõiwad leida ainult selle organisatsiooni kohta, mille kohta küll nii mõndagi öelda wõib ja peab. Kuid see on juba meie oma sisemine asi, mille kohta kommunistidel ütlemist olla ei tohi

N. B.

KUIDAS HOOLITSEB WALITSUS MEIE WABADUSE EEST LANGENUD SOOME SÖDURITE ÜHISHAUA EEST HELSINGIS.

Jaanipäewal sõitsid Soome, Tampere wäljanäitusele Tallinna Eesti Põllumeeste Selts ja teised põllumehed. Päew Helsingis peatades, waadati ka linna tähtsamaid kohti, lahke soomlase kaasabil, kes Eesti wabaduse sõja läbi teinud ja nüüd põllumehe-na Eestis elab. Tema wiis meid ka Ühishaudade juure. Koht asub linna keskkohas puistikus.

Siit leidsime hästi kaunistud, tänuuliku Helsingi linna poolt, graniit hausamba nende sakslaste Ühishaua, kes Helsingi linna punaste käest wabastamisel langesid. Samuti oli ka soomlaste eneste Ühishauad kaunistud ja ilustud. Jõuti kolmanda — Eesti wabaduse eest langenud soomlaste Ühishaua juure, kuid siin otsis silm asjata, mida waadata. Peale kahe wiltuwajunud puust risti ja mahatallatud wõi wajunud lillepeenra ei olnud sealt midagi leida. Ei elawaid lille ega ilupöösaid.

Ümberringi igalpool lilled, — kewade, siin haudade peal walitseb aga sügise, puudelt mahawarisenud lehed, tuulest mahamurtud oksad ja õied. Näha oli, et sel päewal ka Ühishauda pühitud ei olnud. Keskmisel peenral oli maas meie Riigiwanema poolt pandud pärg, roostetanult ja purunenult, wihmast musta mullaga täis pritsitud.

Läksime mõttega Ühishauale, et pead paljastades mälestada neid mehi, kes meie wabaduse eest langesid, kuid haua olekut nähes pidime üksteisele otsa waadates küsima: Kas oleme aga õige koha peal, ehk eksisime siia tulles?

Kuid Riigiwanema pärja lint kuulutas kurba tõtt, et ikka sellel õigel kohal oleme. Häbi pärast punastades, niisugust unustust ja lohakust nähes, läksime laiali. Pinkidel istuwad soomlased muigasid meie kehita-

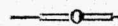
waid õlgu ja küsitawaid nägusid nähes. Ja nendel oli õigus. Niisugust lubamata lohakust meie esituse poolt mitte ära kannatada jõudes otsustas kaasasolew Tall. Eesti Põllumeeste Seltsi juhatus seltsi kull lasta meie wabaduse eest langenute kangelaste hauda kaunistada. Meie Soome konsuli hra Westerini lahkel kaasabil sai see ka teostatud ja oma ringreisilt jälle Helsingi tagasi jõudes wõisime juba teistsugusel näol seda hauda waadelda. Lubatud summast oli küll ainult pool ära kulunud, kuid ilustusega wõis ka rahul olla.

Hauale pandi elaw-punastest roosidest suur pärg pealkirjaga: „Maa ja wabaduse eest langenud Soome wendi mälestab tänuulik Tallinna Eesti Põllumeeste Selts.“ Pärja panemine oli 29. juunil kell 8 õhtul ja selleks ajaks oli Ühishauale peale meie ka kaunis koguke soomlasi ja eestlasi kogunud, muu seas ka meie Soome saadik.

H. P. pidas lühikese kõne meele tulétades, mis eest langesid need mehed, kes praegu siin meie jalgade ees puhkawad. Peale kõne pandi pärg. Soomlaste nimel tänas eestlasi Soome senaator. Niimoodi näitas oma tänu soomlaste wastu üles Eesti põllumees, kes siiani ei teadnud, et tema eest wõidelnud kangelasi oli unustanud walitsus. Tema ei wõinud sealt kohalt mitte waikides mööda minna ega pead kõrwale keerata, nagu seda on teinud meie Soome esitus. Muu seas wõib weel seda öelda, et meie esituse poolt Soomes selle tänuwäärt mõttele mitte kõige suurema lahkusega wastu ei tuldud, sest esiteks ei tarwitatud määratud summa mitte täielikult ära, waid ainult pool ja teiseks ei täidetud juhatuse palwet, et Ühishauda lubataks enne ja pärast kaunistamist pildistada.

Miks seda ei lubatud, saab wist iga lugeja aru.

J. W.

KAS HALE SAAMATUS WÕI MIDAGI MUUD ?

Ei ole teist elulist küsimust, mis nii palju mõtetewahetamist tekitaks, kui maa-reformi teostamine. Kui tüütuseni on sellest kirjutud ja räägitud, ilma et paremust näha oleksime saanud. Endiselt leiawad wäärnähtused aset ning hädakisa pörkab kurtide kõrwade wastu. Iseäranis kannatada tuleb sõjawäelastel.

Aeg on muutlik. Sõja päiwil hinnati sõjawäelasi ja oldi walmis vähemalt luba-

dusi tegema, rahu päewade kätte jõudmisel keerati aga teine lehekülg. Nüüd kerkisid päewakorrale igasugused riigi mõisate ja ringkondade walitsejad, kes leiwakanikale kõige lähemal olles paremad mõisa palad ja väärtuslisema inventaari omale pärisid ainult sellepärast, et saatus neid nimetud ametitega parajal momendil õnnestas. Kah teenus! Ei puudunud muidugi ka teised saagimehed. Jooksti tormi paremate ja ilusamate kohtade peale. Kui mitte muidu, siis kutsuti ellu mõnesugune fiktiiv pulli wõi mõni teine ühisus, seati kandidatuur soovitud koha peale üles, löödi lämi ja viht oligi tabatud. Energilisemad ameti ja waasutused olid ka hoolsad oma huwide walwel ja ülesannete täitmisel, mille tagajärjena hulk mõisasüdameid mitmesugusteks eriotstarbeteks antud on. Nii ostis Õpetajate Liit Riisipere mõisa „õpetajate kodu“ sisseseadmiseks, kus õpetajad omi waba päiwi puhates mööda wõiwad saata ja eelolewaks töö-semestriks wärsket jõudu koguda. Sarnase asutuse ehlukutsumisega on Liidu juhatus tänuwäärilise töö ära teinud ja wäga paljudele suwitamist wõimaldanud, sest praeguste palgatingimiste juures leiduks wist wähe neid õpetajaid, kes seda tarwilikku lõbu omale muidu lubada wõiksid.

Mitte kõik ei saa endid aga sarnasteks õnnelasteks pidada. Wõtame meie ohwitserid — mehed kelle õlgadel wabadussõja pearaskus lasus. Suurem osa neist on juba ilmasõja kaasa teinud, kaewikutesse oma terwise jätnud. On wastuwaidlemata tõsiasi — sõda ei anna tagasi terweid inimesi. Iseäranis wapustawalt mõjus wabadussõda oma üleelamistega, seda kinnitatakse ühemeelselt. Alatine närwide pingul olek murrab aastate kestes ka kõige tugewamad närwid ja terwise, puhkus saab otse hädatarwilikuks. Miilal on aga näinud puhkust meie ohwitserid: üks sõda teise järel ja rahuaja kätte jõudmisel kibe sõjawäe loomise töö ning isenda täiendamine. Ükski teaduseharu pole nii muutlik kui sõjateadus ja tehnika, iga sõda toob sellel alal midagi uut, millest järgneb ohwitseridele alaline „täiendamise“ tarwidus. Ohwitseride ametil on palju sarnadust õpetajate omaga: wiimaste kätes seisab noorsoo kaswatus, ohwitserid aga peawad kaswatama tublisid sõjamehi, kus juures nende peal weel suur hulk teisi ülesandeid ja määratu majandusline ning moraalne wastutus lasub, milledest õpetajad wabad on. Kuna õpetajad suwekuud teenistusest wabad ja nad kas maal elawad ehk nende suwitusewõimaluste rest hoolitsetud, puuduwad ohwitseridel

kõik need wõimalused. Wäeosad ja staabid asuwad pea kõik linnades ja puhkuse saamise korral on paljudki sunnitud linna kitsaste tänawate wahetele jääma, sest praegustes palgatingimistes on lihtsalt wõimata iseäranis perekonna inimesel, omate suwituskohhta leida. Tuleb aina imestada, et kuni tänapäewani weel selle küsimuse lahendamiseks sammusid astunud pole. Kellelt peaksid ohwitserid lootma? Kohustud oleksid wastawad sammud igatahes sõjaministeeriumi ehk jälle ohwitseride keskkogu poolt, aga Ja waadake siin see konks seisabki. Sõjaministeeriumi praegused juhud on walmis igatahes ennem kõige muuga walmis saama, mitte aga oma hoolaluste eest hoolitsemisega, seal peetakse igatahes wist palju tähtsamaks muulastele teenistuskohdade muretsemistki. Ohwitseride Keskkogu juhatus, omad walitud mehed? Maksame iga kuu keskkogu kassa heaks wõrdlemisi suuri maksusid, kuid pole keegi weel seni näha wõinud, et juhatus kusagilgi ka ohwitseride kasude walwel oleks seisnud ehk seisukorra parandamiseks midagi ära teinud. Kõik nende „tegewus“ näib seisma kasinos Weneaegsete piltide alleshoidmises ja mõningate „wastuwõtmiste“ juures söögi-joogi-laua korraldamises. Esitamine, pole midagi parata! Ja ei wärskem tuul mõjule ei peaseks, selle eest juba hoolitsewad wõimud. Ajast ja arust ära iganenud keskkogu põhikirja pandi kindral Sootsi poolt ettekirjutuse mõttes maksma ja nii see wist peab jäämagi igawestest igawesti, sest waadake — koosolekutel wõib arutuse alla wõtta ainult neid küsimusi, mida sõjaminister heaks arwab lubada, kui aga põhikirja muutmise päewakorda asetatakse, siis on kindrali herra sulg nobe seda maha tõmbama. Alles hiljuti saadi sellega hakkama. Ja nii kiratseb asutus, millel laialdased kohustused ning ülesanded. Wõrreldagu sellega mõne teise ametkonna keskjuhatus tegewust, näit. kas wõi ülalnimetud õpetajate oma. Missuguse wisa wõitluse järel wõidi alles Wasalemmas õpetajate kodu awada, aga hea tahtmise juures saadi kõigest üle.

Ohwitseride keskjuhatusel ei oleks isegi rahast puudu, kuid meestel puudub kindel tahtmine, algatuswõime ja arusaamine oma ülesannetest, mis mitte ainult mõne pitsipalli ja söömingu toimepanemises ja koosolekute pidamises ei seisa. Paistab nii, et ohwitseridel ei olegi oma keskjuhatus, waid mingisugune kasinõ majandus-kommisjon, sest kõik see tegewus keerleb selle asutuse ümber.

Sedasi wist igatahes edasi ei tohiks kesta. Keskjuhatus peab viimasel tunnil arusaamisele jõudma, et ikkagi tema kompetentsi kuulub wõi vähemalt kuuluma peaks rohkem üldised ohwitseride kaitse huwid, nagu seda käsitud küsimuski on. Arwame, et põhimõtteliselt on wist asjaolu igatühele päewaselge ja ei wõiks mingisuguseid wastuwaielusi wälja kutsuda. Tuleks asuda tegelikkude sammude juure. Kuigi kaunisti hiljaks jäänud, siiski loodetawasti leidub weel jagamata mõisa südameid, neis mis kõlbulikud oleksid ohwitseride kodude sisseseadmiseks. Wäljawalik peaks ruttu sündima ja kohe sammusid astutama nende saamiseks. Wiiks liig pikale nende asutuste sisemise korralduse juures ligemalt peatamine. Tähendame ainult, et meil tarwidus oleks vähemalt kahe kodu järel: üks Põhja-Eesti, teine Lõuna-Eesti garnisoonide jaoks, wõimalikult Tallinna ja Tartu linnade läheduses. Alluda wõiksid nad Tallinna ohw. keskkogu ja Tartus asuwa diwiisi ohwitseride kogu juhatustele. Ülesanne oleks esimesel joonel — wõimaldada ohwitseridele ja nende perekondadele kättesaadawa hinnaga suwitus ja puhkuswõimalust, olla neile ühiseks koduks. Samuti wõiksid seal edaspidi warjupaika leida wäljateeninud pajuki peal olewad sõjawäelased. Ülejääk sissetulekutest (kui seda olema saaks) wõiks tarwitud saada mitmesugusteks sõjawäelistele ülesannetele wastawate kultuuriliste ettewõtete peale. Ka wõiksid need kohad ühtlasi olla paikadeks, kus sõjateadus ja sõjawäeline sport omale laia arendamise wõimaluse leiab. Wäljawaated on wäga ja wäga laiaulatuslised, nii et aina imestada tuleb, kuidas meie sõjawäe juhtiwad mehed tänapäewani seda silmapaaride wahele on unustanud.

Wabariigi Walitsuse poolt on wastutulek igatahes wist kindlustud. Ei tahaks uskuda, et inimestele, kes oma were ja kannatustega Eesti iseseiswuse löid, tahetakse keelata lapikest seda wabastud maad ettewõtteks, millel peategi weel suur riikiline tähtsus. Juba moraalne kohustus oleks pidanud sündima maad selleks otstarbeks riigi poolt määrama, aga et see kahjuks sündinud pole, siis loodame seda oma weeringate eest saada ja wast ka mitte kallimalt kui seni mõned kõlawanimelised ühinguud on saanud, millede toredate põhikirjade taga ainult mõne üksiku isiku kõige häbematum omakasu halastamatalt wastu wahib. Kui aga lähemal ajal asi siiski paigalt nihkuma ei hakka, siis tuleks wäeosade ohwitseride kogudel omalt poolt algatust teha. Ei tohi ometi mõne isiku loiduse pärast seda

sümpaatlikku ja hädatarwilikku ettewõtet teostamata jätta. Hiljem saaks see ehk wõimata olema, seliepärast — käd külge!
P. N.

KROONIKA.

Wangide põgenemine Walga wangi- majast.

2. juunil s. a. kella 1 ajal öösel põgenesid Walga wangimajast kaks kardetawamat kurjategijat, Jaan Kikut ja Otto Haas, ära. Esimene oli tapmise eest 10 aastaks sunnitööle mõistetud, kuna teine eeluurimise wahi all rööwmõrtsukatöö pärast wiibis. Põgenemine oli sündinud järgmisel wiisil. Wangid olid nr. 2 kambri akna eest ühe trelli lahti wõtnud ja akna ees olewasse kasti pugunud; sealt, ilma et õue peal olew wangiwaht oleks märganud, õue peale hiilinud ja ootamatalt wangiwaht Puudersellile kallale tormanud ning wiimasele wäljawõetud trelliga hoobi käe pihta andnud, rewolwri ühes padrunitega ära rööwinud ja üle wangimaja wärawa, mis Riia tänawale wiib, ärajooksnud. Wangiwaht Puuderselli appihüüde peale polnud korridoril seiswal wahil wõimalik appi rutata, sest et wangimaja õue wiiw korridori uks lukustatud olnud ja wõti wane ma wangiwahi käes, kes omas korteris magas. Wangide ärापõgeneda laskmise eest on wangimaja ülema poolt wangiwaht Puudersell ametist kohe lahti lastud ja kohtu alla antud, kuna korridori waht Lehepuu, kelle kohuseks oli wangikambrite järel walwata, wiiepäewase arrestiga distsiplinaar-korras on karistatud.

Et siin wangiwahid süüdi olid, ei wõi salata, sest hoolsa järelwatwe juures ei wõiks seesugust asja ette tulla, kuid nähtusi, mis wangide põgenemise puhul ilmsiks tulnud ja pilti pakuwad, kuidas korraldusi tehtakse ja täidetakse, ei wõi siin allakriipsutamata jätta.

1) Wangikambriid peawad iga wahetuse ajal wangiwahtide poolt ülewaadatud saama, et selgusele jõuda, kas akna trellid, seinad, laed, põrandad, ukсед j. n. e. terwed ja korras on, ning wangidele põgenemist ei wõimalda. Peale selle on wangimaja ülem isikliselt kohustud sagedasti wangikambriid ülewaatama. Kas siis tõesti waremini wangimaja administratsioonile silma ei puutunud, et akna trellid nõrgad ja wangidele põgenemist wõimaldawad? Arwatawasti mitte, sest käesolewal juhtumisel on wangid

hõlpsasti trellidega toime saanud, nimelt raud naeta, mille abil trelli üksik latt akna lengi külge kinnitud, wälja tõmmanud ja ühe trelli lati, mis juba waremalt katkine, wälja tõmmanud ning seega tee põgenemiseks awanud.

2) 1. juunist oli wangimaja ülema poolt korraldus maksma pandud, et wahid pidid endise 6 tunni asemel 12 tundi järgimööda postil seisma ja peale wangide põgenemist sai see korraldus äramuudetud. Arusaadaw, et seesugune pikk wahiteenistus ainult kasu asemel kahju wõib tuua, sest 12 tundi wahet pidamata püss käes seista, on ikkagi raske ja iseäranis seesugusel wastutusrikkal kohal, nagu seda wangide järelwalwe nõuab, kus wahit alati peab walwel olema ja ei tohi ühekski silmapilguks seda silmast lasta, mis tema kohuseks on walwata. Ei wõi sugugi imeks panna, et seesuguse pika wahiteenistuse juures wahit tukkuma wõib jääda. Nagu kuulda, olewat wangiwaht Puudersell peale 12 tunni mingisugustel põhjustel veel kuus tundi pidanud seisma ja wangide põgenemine olla sündinud wiimase 13 tuunilise wahilwiibimise ajal.

3) Wangimaja korridorist õue wiia ukse wõti oleks pidanud seesuguse koha peal seisma, kust ta hädakordadel wangiwahtidel kättesaadaw oleks. Oleks praegusel juhtumisel korridori wõti käepärast olnud — wõib olla, oleks võimalik olnud wangide põgenemist takistada. Kas ei ole siin peale wahtide ka wanem wangiwaht mitte süüdi, kes wangimaja korridori ukse wõtme enese juures hoidis? Wiimane pole aga mingisugust karistust selles asjas saanud.

4) Õues seisew wahit Puudersell sai ametist lahti lastud ja kohtu alla antud ja seega suuremaks süüdlaseks kui korridori wahit arwatud (korridori wahit on 5-päewase arrestiga karistud). Nagu teada, on korridori wahit kohuseks wangiwahtide järel walwata, kuna wiimane nõndasamuti kui õuel seisew wahit, pole kuulnud ega märganud, kuna wangid trelli lahti wõtsid, kambris tule ärakustutasid ja kambrist wäljapugesid.

—ca—

Eesti-Läti piir

on meie walutaps. Töötati meie kasuks parandusi. Peeti ära mitmed sega-komisjoni istumised, mis aga mingisuguseid reaalseid tagajärgi ei andnud. Ootasime, ootasime — ja nüüd oleme siis lõpuks nii kaugel, et Tallentsi piirijoon ikkagi jääb ja mõlema-poolsed piirikomisjonid seda jäädwustama

asuwad. Ainult wäikesed parandused on võimalikud. Igatahes peaks oldama nüüdki riigi huwide walwel. „Kaja“ juhib tähelepanu piirikomisjoni koosseisu peale ja kriipsutab alla, et piirijamise töödele palju naisterahwaid olla wõetud ja kahtleb, kas „ilusad Helenad“ ehk põhjuseks ei saa olema, et piir sik-sakiline saab. Ka meiegi kardame, et wahest jälle midagi selletaolisi juhtuda wõib, nagu Tallentsi wahikohtunikuks walimine. Läti „kungsides“ oleks igatahes põhjust ootra „kurameerimise“ võimaluse üle rõõmustada. — Ja ega nad sealjuures meie meeste kombel siis ka riiklisi huwisi mitte ei unustaks

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

Männiku jaama lähedal asuwa laskewälja komandant K. riputas minewal kewadel oma korteri uksele sildikese „Toiduainete kauplus“ ja hakkas äri ajama, aga et Waldeki kõrtsi rentnikul juba ennem pood töötas, pidi s. w. ametnik K. oma ukseid ostjate puudusel juba paari kuu pärast kinni sulguma. Nähes, et kahel kauplusel Waldeki külas midagi teha ei ole, leidis K. hea nõu oma konkurendi kõrwaldamiseks. Oli tarwis kõrtsi ruumid ühes maaalaga, mis põllutöeministeeriumile allub, sõjawäele üle wõtta, rentnikku wälja tõsta ja ise sisse asuda. Mõnede ohwitseride kaasabil, kelle daamid suwekorterit wajasid, wiidi asi nii kaugete, et 6. mail komisjon ilmus, millest ka K. liikmena osa wõttis, kõrtsi ruumid sõjaministeeriumile üle wõtma. Komisjon leidis, et kõrts, mis 40 a. wana puu ehitus on, peale remondi (mis korteri osakonna inseneri arwamise järele 250.000 marka maksma läheb), sõjawäele ajutiseks tarwitamiseks kõlbab, kuni kasarmute ehituse lõpule wõtmiseni, kuid ülewõtmise juure jääd siiski, ja imelikul kombel ei tahetud ka ülewõtmise akti tähendada, et rentnik kolme aasta jooksul maja, mida ta ilma akendeta ja korratamas olekus wastu wõttis, selle aknad ja muud remondi tööd täiesti omal kulul teeninud on.

Kas tasub hira K. poodike seda, et rentnikku seadusewastaselt veel jamaid, kus maa üles haritud ja wiiljad maha tehtud, ära aetakse ja temaga ühes ka 3 perekonda, üle 20 hinge, praegusel korterite puudusa ajal ilma peawarjuta jäetakse. Peale selle weel weerand miljoni riigi raha remondi

peale ära lohutakse ja siis kui kasarmud, mille ehituseks Ehituse ja korteri osakonnale tarviline krediit määratud, sügiseks walmis saawad, kõrtsi hoone, mida ajutiselt tarwituseks wõetakse, pärast kui kõlbmata maha lohutakse.

Seal ligidal on küll korteri osakonnale alluwad korras hooned, mis aga tühjad seisawad. Minewal suwel, kui laskemoona ladude juure raudteeharu ehitati, tarwitas raudtee rööd seda hoonet paar kuud korteriks ja nemad olid wast ainukesed elanikud nendes ruumides terwe 4 aasta jooksul. Aga et see teest kaugemal on, ei saa K. seda poeks tarwitada ja teiseks ei pease ka daamid walgete kingadega liiwast läbi sinna suwitama.

K. A.

II

Juba kewadel liikusid jutud, et maaala sadama tehaste territooriumist, mis enne tolli hoowile allus ja Saksa wõimude ajal tolli hoowi küljest sadama tehaste territooriumi külge sai liidetud, saab jälle tolli hoowi külge, tõusewa transiidi rohkuse tõttu wõetud.

Kud kaugemale see jutt ei ulatanud, igatahes ei olnud märgata jutu teostamist.

Et aga nimetud maaalad juba mitmendat aastat sadama tehaste ametnikud peenramaaks tarwitawad, tegid ka see aasta sadama tehaste ametnikud omad juurewiljad maha, ilma et neid keegi oleks selles takistanud.

Wärske juurewilja kaswamisega nähtawasti kaswas ka üle plangi tolli ametnikkude isu nimetud maaala peale. Ja nagu wälk selgest taewast, ilmuski 16. juuni lõunal komisjon meriasjanduse peawalitsuse esitajatega ja tolliwalitsuse esitajaga kohale nimetud maaala ärakasutama, seda sellega seletades, et transiidi wedu olla nüüd nii suureks tõusnud, et mitte üks minut enam ilma nimetud maaalata läbi ei saa ja lubasid lahkesti seemne ja töö waewa ära maksta — juurewilja ei wõida, aga mitte tehaste ametnikud ära kasutada (wist herrad ise, muidugi wa „kibeda“ kõrwa salatiks).

Minul kui erapooletul, ei oleks midagi selle wastu, kui transiit tõesti nii suuresti oleks tõusnud, et nimetud maaala riikliste huwide kohaselt ära kasutakse, — kahjuks aga ei ole meil sadamas transiidi tõusu mitte märgata, waid ümberpöördukt — märgata wõib just transiidi weo wähenemist. Kui maaala tõesti tarwilik oli, miks ei tehtud

seda siis kewadel enne seemne tegemist, waid nüüd, kus sibulad ja peedid juba nii õnnelikult kaswawad, igatahes oleks soowitaw, selle asjaga, kui wähegi transiit lubab, niikaua oodata, kui tehaste ametnikud oma juurewilja ära korjawad. —

Tähtsam oleks tolliwalitsusei ehk nimetud maaala peal olew ehitus, mida sadama tehaste territooriumist ka ilma peenramaata ära lahutada wõib

Erapooletu.

Wastuseks hra Luksep'ale.

„Walwes“ nr. 24 katsub hra Luksep ennast puhtaks pesta süüdistustest, mis tema kohta „Walwes nr. 23 ettetoodud.

Et asjale selgitust tuua, siis tahan siin paar märkust selle õienduse kohta tuua.

Kõigil ühisuste liigetel on väga selgesti meeles, kuidas Rakweres 1917. a. septembrikuul waestelaste warjupaiga ruumides hra L. käest pidu sissetuleku kohta aruannet nõuti. Et aga arwed korras ei olnud, siis ei wõetud raha wastu, waid anti kolmenädaline tähtaeg arwete kokkuwõtmiseks ja raha äraandmiseks.

Et hra L. Wenemaale just Noobel'i asjus läks, siis lubage selles wähe kahelda:

Sakslaste siiatulekul ilmus ka Riiafi firma Noobel'i esitaja, kes tunnistajate juuresolekul kassa awas, mis hra Luksepa hoole all oli.

Konstateeriti raha ja petroleumi puudjääki (wiimast umbes 1000 puuda), mille talituse juures ka hra L. wend wiibis ja kelle juuresolekul ka wastaw akt kokku seati ja juuresolijate poolt allakirjutati.

Kui hra L. 1920. a. Eestisse ilmus, siis pandi temale ette kõneall olew raha tagasi maksta, kuid see nähtawasti hra L. peale ei mõjunud ja ainult pärast, siis kui 1922. a. „Walwes nr. 23 tema kohta teade ilmus, siis ainult tõttas ta raha äramaksma. Miks seda siis warem ei tehtud?

Walwur.

KIRJAWASTUSED.

Sõber Kaarel: Hmus, arwame honoraari alla, palume jatkata.

Riigikontrolli teedeosakonna juhatajale: Teie poolt saadetud õiendus ilmub järgmises numbris.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Väljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Ühiseta“ trükk, Tallinnas